

УДК: 159.98

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2199-2211](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2199-2211)

Плескач Богдан Вадимович кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (067) 697-78-49, <https://orcid.org/0000-0002-2215-6810>

Собчак Ганна Михайлівна викладач кафедри практичної психології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (097) 448-66-98, <https://orcid.org/0000-0002-9631-6477>

Баглай Олександра Денисівна студентка кафедри практичної психології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (050) 033-62-63, <https://orcid.org/0009-0002-0260-5516>

СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДИХ ЖІНОК ДО ШЛЮБУ В СУЧАСНИХ МІНЛИВИХ УМОВАХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Анотація. Аналіз наукових досліджень проведених в останні роки показує, що Україна переживає демографічну кризу: з різних причин кількість населення зменшується, смертність перевищує народжуваність в 2,8 разів, зростає кількість розлучень. Тому, актуальними, в суспільному значенні, є заходи спрямовані на відтворення населення. В суспільстві, функцію з відтворення населення виконує сім'я, а в сучасних умовах війни вирішальне значення в збереженні сім'ї відіграє жінка. Сьогоднішні умови суспільного життя негативно відображаються на підростаючому поколінні. Так, прогнозується зростання кількості дітей, які виховуються одним з батьків, що може негативно впливати на здатність дітей до створення сім'ї в майбутньому через відсутність прикладу взаємодоповнюючої подружньої пари. В теперішніх умовах батьки виявляються неспроможними розвивати повноцінні дитячо-батьківські стосунки, здійснювати належний виховний вплив. Всі ці особливості негативно відображаються на підростаючому поколінні та його здатності до утворення шлюбу.

Аналіз літератури показує, що психологічні чинники готовності до шлюбу виділені достатньо добре, тоді як аспект впливу сімейного виховання - слабо досліджений. Крім того, мало розробленим залишається дослідницький інструментарій який дозволяє вивчати вплив таких аспектів сімейного виховання як сімейні традиції. Тому, метою дослідження була розробка інструментарію для вивчення сімейних традицій та вивчення їх впливу на готовність до шлюбу у молодих жінок.

В дослідженні запропонована Анкета сімейних традицій на обстеженій вибірці ($n = 30$) показана її внутрішня надійність. Валідність анкети доведена на основі кореляції загального показника сімейних традицій із згуртованістю сім'ї ($R_s = 0,564$ при $p < 0,001$), яка має бути присутньою виходячи з теоретичних припущень. Отримані кореляції свідчать в користь того, що традиції батьківської сім'ї, сприяють формуванню у дівчат особистісних якостей, які важливі для успішного сімейного життя. Встановлено, що кількісна присутність традицій в батьківській сім'ї прямо-пропорційно пов'язана з готовністю молодих жінок до шлюбу. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості практичного застосування в профілактичній та консультативній роботі отриманих закономірностей про те, що формування сімейних традицій може сприяти як – згуртованості (потенційній сталості) сім'ї, так і – розвитку готовності до шлюбу у підростаючих дівчат.

Ключові слова: молоді жінки, готовність до шлюбу, сімейні традиції, батьківська сім'я, сімейна згуртованість.

Pleskach Bohdan Vadymovych PhD in Psychological Science, Senior Lecturer at the Department of Practical Psychology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (067) 697-78-49, <https://orcid.org/0000-0002-2215-6810>

Sobchak Hanna Mykhailivna Lecturer at the Department of Practical Psychology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (097) 448-66-98, <https://orcid.org/0000-0002-9631-6477>

Bahlai Oleksandra Denysivna Student at the Department of Practical Psychology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (050) 033-62-63, <https://orcid.org/0009-0002-0260-5516>

FAMILY TRADITIONS AS A FACTOR OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF YOUNG WOMEN FOR MARRIAGE IN MODERN CHANGING CONDITIONS OF SOCIAL LIFE

Abstract. Recent scientific studies show that Ukraine is currently experiencing a demographic crisis. The population is decreasing for various reasons, the mortality rate exceeds the birth rate by 2.8 times, and the number of divorces is growing. In this context, the issue of population reproduction becomes socially significant. In society, this function is fulfilled by the family, and under the current wartime conditions, a key role in family preservation belongs to women.

Modern social conditions negatively affect the younger generation. An increase in the number of children raised by a single parent is predicted, which may

reduce their ability to create a family in adulthood due to the absence of a model of complementary spousal interaction. Parents often lack the resources to build full-fledged parent-child relationships and provide adequate upbringing. All these factors have a negative impact on the younger generation and their psychological readiness for marriage.

An analysis of literature shows that the psychological factors of marital readiness have been studied in detail, while the influence of family upbringing remains insufficiently explored. In particular, there is a lack of research tools for studying specific aspects of upbringing, such as family traditions. Therefore, the purpose of this study was to develop a tool for studying family traditions and to examine their influence on young women's readiness for marriage.

The proposed Family Traditions Questionnaire, tested on a sample ($n = 30$), demonstrated internal reliability. Validity was confirmed by a statistically significant correlation between the general index of family traditions and family cohesion ($R_s = 0.564$, $p < 0.001$), which is theoretically expected. The results indicate that traditions in the parental family contribute to the development of personality traits that are essential for successful marital life. It was found that the quantitative presence of family traditions is directly proportional to young women's psychological readiness for marriage.

The practical significance of the study lies in the possibility of using the findings in preventive and counseling work. The results show that the formation of family traditions promotes both family cohesion (potential stability) and the development of readiness for marriage in adolescent girls.

Keywords: young women, readiness for marriage, family traditions, parental family, family cohesion.

Постановка проблеми. В 2024 році в Україні було зафіксовано 176.700 народжень на яких приходилось 495.090 смертей, тобто смертність в 2,8 раз перевищила народження [14]. Зазначене співвідношення народжуваності та смертності вказують на демографічну кризу, через яку проходить наша країна. Шлях до подолання демографічної кризи може включати: стимулювання народжуваності, заходи спрямовані на створення сприятливих умов для народження та виховання дітей, розвиток інфраструктури для сімей з дітьми, тощо [17].

В соціальних науках, сім'я розглядається як базова одиниця (клітина) суспільства та держави, яка виконує ряд функцій, серед яких – функції пов'язані з відтворенням населення: народження, соціалізації та виховання дітей [12]. Під шлюбом – розуміють соціально-правову форму відносин між партнерами, які утворюють сім'ю [12, С. 89]. Тому, проблема відтворення населення тісно пов'язана з готовністю молодих людей вступати у шлюб, народжувати та виховувати дітей.

Війна негативно впливає на інститут сім'ї. З першого боку, після повномасштабного вторгнення зросла кількість укладених офіційних шлюбів, що пояснюється бажанням осіб, які перебували у громадянському шлюбі

офіційно оформити права на майно подружжя [6, С. 533]. З другого боку, різко зростає кількість розлучень: в 2024 їх кількість є більшою в два рази порівняно з 2022 роком.

Л. Слюсар відзначає, що очікуваним наслідком військових дій є: «збільшення кількості овдовілих, одно-батьківських сімей та сімей, де діти живуть без батьків із родичами ... зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [16, С. 4].

Отже, в наслідок військових дій ймовірно буде зростати кількість дітей, які виховуються в неповній сім'ї.

Л.В. Гончар вважає, що виховання в неповній сім'ї негативно впливає на готовність до створення власної сім'ї – через те, що такі діти не мають прикладу взаємодоповнюючої пари батьків, що не дозволяє сформувати важливі якості [6, С. 532]. Виховання дітей з нерідним батьком/матір'ю, за даними Л.В. Гончар, в кінці-кінців формує відразу до дорослих (через те, що в таких сім'ях діти як правило відторгаються), що формує негативну модель сім'ї [6, С. 533].

Сучасні тенденції розвитку суспільства – також негативно відображаються на готовності дітей до шлюбного життя. Так, Л.В. Гончар пише, що сучасні сім'ї зазвичай виховують лише одну дитину, в результаті чого вона «концентрує на собі увагу, любов, матеріальні блага від чотирьох-шести дорослих» [6, С. 533]. Такий стиль виховання формує несприятливі особистісні риси для утворення міцного шлюбу такі як: «егоцентризм і залежність, певна відсутність життєздатності, непорозуміння проблем інших людей» [6, С. 533].

До інших процесів сучасного суспільства, які негативно впливають на сучасну сім'ю слід віднести:

1) Явище соціальної аномії, яка проявляє себе в формі заглиблення батьків у власні проблеми, що зменшує здатність батьків забезпечувати для дитини соціальну та психологічну підтримку, робить батьків не здатними здійснювати належний виховний вплив [6, С. 534].

2) Зростання неспроможності батьків створювати повноцінні дитяче-батьківські стосунки, про що свідчить велика кількість дітей, які виховуються в інституціях соціальної опіки при наявності батьків [6, С. 534].

Означені процеси також негативно впливають на готовність молодих людей до шлюбу.

Отже, як підсумок можна узагальнити, що вихід з демографічної кризи, яка характерна на сьогоднішній день для України, пов'язується із зростанням народжуваності та успішною соціалізацією підростаючого покоління, що можуть забезпечувати сталі сім'ї. З іншого боку, сучасні суспільні процеси та наслідки військових дій – негативно відображаються на здатності молодих людей до утворення шлюбу. Тому, актуальними є дослідження спрямовані на вивчення факторів, які будуть сприяти формуванню готовності до шлюбу у молодих людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В науковій літературі підкреслюється, що щасливий і міцний шлюб характеризується гармонійними стосунками між подружжям, які приносять їм задоволення, дають можливість народжувати та виховувати дітей, особистісно зростати і самореалізовуватися [9, С. 6]. Сім'я може розглядатись як шлюбно-сімейні взаємини та обов'язки, які накладаються на подружжя, що дозволяє ввести поняття готовності до шлюбу, яку можна розвивати [9, С. 6-12].

Так, О.Я. Кляпець, Т.О. Ларіна пишуть: «підготовка молоді до подружнього життя передбачає формування і розвиток конструктивних шлюбно-сімейних настановлень, посилення спрямованості на сімейний спосіб життя, оволодіння знаннями, уміннями та навичками...» [9, С. 12]. Відповідно, виділяють компоненти готовності особистості до шлюбу: фізична і фізіологічна зрілість; соціальна готовність (готовність взяти відповідальність один за одного та дітей, здатність матеріально забезпечувати сім'ю тощо); сексуальна готовність; педагогічна готовність (настановлення на батьківство, знання вміння та навички з виховання дітей тощо); господарська готовність; психологічна готовність (орієнтація на створення позитивних шлюбно-сімейних стосунків) [9, С. 12–13].

Є.М. Потапчук пропонує використовувати термін *шлюбний потенціал* для діагностики можливостей та ознак, які можуть сприяти гармонійному шлюбному партнерству [13, С. 5]. Варто зазначити, що структура шлюбного потенціалу за Потапчуком істотно співпадає з компонентами готовності до шлюбу. Так, вчений виділяє його наступні складові: фізична, інтелектуально-світоглядна, морально-психологічна, інтимно-сексуальна, матеріально-фінансова, господарська, стійкість до комплексів та стійкість до фізіологічно та психічної залежності [13, С. 6].

Варто підкреслити, що готовність до шлюбу розглядається не лише як позитивне ставлення до шлюбу, бажання утворювати шлюб, а і як певна психологічна зрілість – готовність виконувати сімейні зобов'язання (матеріальні, виховні, побутові тощо) та здатність до позитивних стосунків між членами сім'ї, що забезпечує більшу стійкість шлюбу.

Магдисюк Л.І., Цесля Т.І. розглядають структуру психологічної готовності до утворення сім'ї, при цьому елементи цієї готовності розглядаються як психологічні чинники [11]. Так, в якості таких чинників дослідники виділяють: комплекс моральних принципів, готовність до співпраці, емпатія, особистісна зрілість (відповідальність, терпимість, саморозвиток, позитивне мислення, позитивне ставлення до світу) [11]. На думку І.Л. Сіданіч, Я.П. Белодед, серед психологічних чинників готовності до шлюбу можна виділити: мотивацію (включає поєднання поглядів, установок та орієнтацій), емпатію, інтернальний локус-контролю [15]. Ті ж автори до зовнішніх чинників формування готовності до шлюбу виділяють вплив батьківської сім'ї [15]. Серед чинників готовності до шлюбу пов'язаних з вихованням дітей О.Я. Кляпець та Т.О. Ларіна виділяють: особливості батьківського впливу, традицій батьківської сім'ї, ступінь гармонійності подружнього життя батьків [9].

Аналіз літератури показує, що психологічні чинники готовності до шлюбу виділені достатньо добре, тоді як аспект впливу сімейного виховання залишається мало дослідженим. Крім того, мало розробленим залишається дослідницький інструментарій який дозволяє вивчати вплив таких аспектів сімейного виховання як сімейні традиції. Так, в літературі на теоретичному рівні доводиться вплив сімейних традицій на позитивне ставлення до сімейного життя, ціннісні орієнтації, але емпіричних досліджень, які перевіряють цей зв'язок – обмежена кількість.

Готовність до шлюбу має свою специфіку у хлопців та дівчат. Так, Д. Логвінова та А. Коломоєць пов'язують цю специфіку з гендерним самовизначенням характерним для двох статей [10]. Інші дослідники, також виділяють відмінності між чоловіками та жінками у шлюбних очікуваннях та сприймання образу майбутнього шлюбного партнера [18; 5].

В дослідженнях проведених після 2014 року відзначається важлива роль жінок ветеранів військових дій, які «... повсякденно спостерігають наслідки бойового травмування, турбуються за відновлення демобілізованих та часто беруть на себе відповідальність за забезпечення життєдіяльності родини» [8, С. 126]. Зважаючи на вкрай важливу роль жінок в підтриманні функціонування сім'ї в сучасних умовах – нам здається важливим сфокусувати дослідження саме на проблемі готовності до шлюбу серед жінок.

Мета статті. Теоретичний аналіз психологічної готовності до шлюбу показав, що соціально-психологічний аспект цієї проблеми залишається мало дослідженим, а саме – яким чином виховання в сім'ї впливає на готовність до шлюбу. Зважаючи на не розробленість діагностичного інструментарію для вивчення впливу сімейних традицій на готовність до шлюбу – ми вирішили зупинитись на цьому аспекті. Також, в зв'язку з великим значенням, яке відіграють жінки в збереженні сім'ї в сучасних умовах суспільного життя – предметом дослідження було обрано саме готовність молодих жінок до шлюбу. Зважаючи на зазначене, *мета статті полягає в розробці діагностичного інструментарію для дослідження сімейних традицій та дослідження впливу сімейних традицій на психологічну готовність до шлюбу у молодих жінок.*

Виклад основного матеріалу. Відповідно до мети дослідження, напочатку, постала проблема створення діагностичного інструментарію для дослідження сімейних традицій. Термін традиція має латинське походження та означає передачу від покоління до покоління певного досвіду, звичаїв, поглядів, норм поведінки, які склались історично [4]. Н.Б. Бабенко відмічає, що ціннісні орієнтації та соціальні настанови молоді формуються в сім'ї в умовах родинного побуту, праці та дозвілля [1, С. 72]. Сімейне дозвілля пов'язане з дотриманням певних родинних традицій, свят і обрядів [1, с. 73]. Н.Б. Бабенко пише про: 1) традицій ігор та забав, забав з піснями як традицію розвитку маленьких дітей; 2) традицію привчання дітей до трудових процесів; 3) привчання дітей до звичаїв та обрядів свого народу такими як релігійного (хрещення, вінчання, поховання померлих) та морально-етичного змісту,

фольклорного та побутового характеру; 4) патріотизм; 5) весільно-шлюбні обряди; 6) взаємини чоловіка та дружини, які характеризувались рівноправ'ям, повагою та духовною єдністю подружжя; 7) національні та традиційно-культурні свята.

В деяких джерелах також згаються традиції пов'язані з: 1) подорожами та відпочинком на природі; 2) пізнанням (читання, відвідування музеїв); спортивні (фізичні вправи) тощо [19].

Узагальнюючи різні підходи до класифікацій традицій нами була створена анкета, яка виходила з класифікацій сімейних цінностей на 8 груп: 1) подорожі та відпочинок; 2) святково-розважальні; 3) пізнавальні; 4) морально-етичні та релігійні; 5) трудові; 6) спортивні; 7) пов'язані з набуттям корисних побутових навичок; 8) пов'язані з гостинністю. Запропонована анкета була розміщена нами на сайті [2].

Іншими методами дослідження були обрані: 1) Шкала сімейної адаптації та згуртованості FACES-3 [3, с. 199]; 2) Психологічна методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) Є. М. Потапчук [13]; 3) Тест-карта для оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда) [7].

Вибірка дослідження склала: 30 молодих жінок, у т. ч. 25 незаміжніх, 4 перебували у громадянському шлюбі, 1 - заміжня, з них 14 – з неповних батьківських сімей, 16 – з повних. Дослідження проводилось через мережу Інтернет, засобами google-forms.

Першим етапом дослідження було перевірка надійності та валідності авторської анкети для дослідження сімейних традицій. Надійність перевірялась на основі обчислення внутрішньої узгодженості (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Показники внутрішньої узгодженості та описові статистики
Анкети сімейних традицій**

Шкала анкети	α Кронбаха	Рівень достовірності Шاپіро-Уїлка	Середнє	Стандартне відхилення	Q1 (25%)
Традиція подорожей (ТП)	0,69	0,075	8,17	2,9	6
Розважальні традиції (РТ)	0,82	0,001	7,07	2,9	5,75
Пізнавальні традиції (ПТр)	0,74	0,02	6,27	2,87	4
Морально-релігійні традиції (МрРлТ)	0,58	0,001	9,57	2,33	8,75
Трудові традиції (ТТ)	0,65	0,365	6,33	2,3	4,75
Спортивні традиції (СТ)	0,67	0,04	3	2,4	0
Хобі та корисні навички (ХКН)	0,69	0,02	7,06	2,72	4,75
Гостинність (ТГ)	0,78	0,001	3,56	0,82	3
Загальне значення (ЗЗ)	0,92	0,048	51	14,53	40

З табл. 1 видно, що внутрішня узгодженості більшості шкал анкети є задовільною ($\alpha = 0,7$ і більше). За виключенням шкали Морально-етичні традиції ($\alpha = 0,58$). Відмінну внутрішню узгодженість має Загальне значення за Анкетой сімейних традицій ($\alpha = 0,92$), яка кількісно відображає міру наскільки сім'я наповнена традиціями. З наведених в таблиці статистик видно, що отримані на вибірці дані за більшістю шкал Анкети не відповідають закону нормального розподілу (рівень достовірності за критерієм Шапіро-Уїлка менше 0,05). Це означає, що в дослідженні необхідно використовувати непараметричні критерії. Ретестова надійність не перевірялась.

Валідність методики перевірялась на основі вивчення кореляцій (за Спірменом) між шкалами Анкети та шкалами методики FACES-3 (див. табл. 2).

Таблиця 2

Кореляції Спірмена між шкалами Анкети сімейних традицій та методики FACES-3

Шкали методики FACES-3	Шкали Анкети сімейних традицій								
	ТП	РТ	ПТр	МрРлТ	ТТ	СТ	ХКН	ГТ	ЗЗ
Згуртованість	$R_s=0,43$ $p<0,05$	$R_s=0,53$ $p<0,01$	$R_s=0,36$ $p=0,052$	$R_s=0,40$ $p<0,05$	$R_s=0,37$ $p<0,05$	$R_s=0,33$ $p=0,07$	$R_s=0,39$ $p<0,05$	$R_s=0,43$ $p<0,05$	$R_s=0,56$ $p<0,001$
Адаптованість	$R_s=0,10$ $p=0,58$	$R_s=0,18$ $p=0,31$	$R_s=0,07$ $p=0,7$	$R_s=0,23$ $p=0,21$	$R_s=0,34$ $p=0,063$	$R_s=-0,03$ $p=0,88$	$R_s=0,1$ $p=0,58$	$R_s=0,18$ $p=0,33$	$R_s=0,07$ $p=0,7$

Примітка: умовні позначення шкал Анкети сімейних цінностей: ТП – Традиція подорожей, РТ – Розважальні традиції, ПТр – Пізнавальні традиції, МрРлТ – морально-релігійні традиції, ТТ – трудові традиції, СТ – Спортивні традиції, ХКН – Хобі та корисні навички, ГТ – Традиція гостинності, ЗЗ – загальне значення Анкети.

З табл. 2 видно, що всі шкали Анкети сімейних традицій позитивно корелюють зі шкалою Згуртованість методики FACES-3 на достовірному рівні, або на рівні кореляційної тенденції ($p < 0,1$). Найбільш сильна кореляція ($R_s = 0,564$ при $p < 0,001$) спостерігається між Загальним значенням Анкети сімейних традицій та шкалою Згуртованість. Отримані кореляції свідчать про присутність прямо-пропорційного зв'язку між високою кількістю сімейних традицій та високим рівнем сімейної згуртованості в батьківській сім'ї. Оскільки, це підтверджує представлені в літературі теоретичні погляди про зв'язок сімейних традицій та згуртованості – вважаємо, що ця кореляція підтверджує валідність запропонованої анкети. Також, валідність Анкети сімейних традицій підтверджує відсутність кореляцій між її шкалами та шкалою Адаптації FACES-3.

З табл. 2 видно, що лише шкала Трудові традиції на рівні кореляційної тенденції позитивно корелює із показниками адаптованості (гнучкість

сімейної системи, здатність сімейної системи до зміни керівництва). Цей зв'язок також можна пояснити на теоретичному рівні, а саме – для успішного виконання роботи по дому важлива певна гнучкість ролей лідерства в сімейній системі. Тобто, отримана кореляційна тенденція вказує на диференціальну валідність шкали Трудові традиції. Також, Анкета також має високу очевидну валідність, оскільки її текст складається з переліку сімейних традицій.

В цілому, вважаємо, що запропонована Анкета сімейних традицій може бути використана в нашому дослідженні як надійний та валідний інструментарій для дослідження сімейних традицій, особливо її загальний показник.

Для вивчення впливу сімейних традицій на готовність до шлюбу вивчались кореляції між показниками Анкети сімейних традицій, субшкалою Згуртованість із FACES-3 Згуртованість та (з іншого боку) методиками для визначення готовності шлюбу, що представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Зв'язок сімейних традицій в батьківській сім'ї, її згуртованості та готовності до шлюбу молодих жінок

Шкали Анкети сімейних традицій та FACES-3	Кореляції (Спірмен) шкал методик готовності до шлюбу			
	Готовність до сімейного життя І.Ф. Юнда	Шкали методики Діагностика шлюбного потенціалу особистості		
		Інтелектуально-світоглядна привабливість	Морально-психологічна привабливість	Матеріально-фінансова та господарська привабливість
Традиція подорожей	$R = 0,36; p = 0,05$	$R = 0,336; p < 0,01$	$R = 0,385; p < 0,05$	$R = 0,475; p < 0,01$
Розважальні традиції	$R = 0,275; p = 0,14$	$R = 0,377; p < 0,05$	$R = 0,339; p = 0,07$	$R = 0,256; p < 0,17$
Пізнавальні традиції	$R = 0,406; p < 0,05$	$R = 0,549; p < 0,01$	$R = 0,465; p < 0,01$	$R = 0,343; p = 0,063$
Морально-релігійні традиції	$R = 0,213; p = 0,256$	$R = 0,505; p < 0,01$	$R = 0,446; p < 0,05$	$R = 0,257; p = 0,171$
Трудові традиції	$R = 0,222; p = 0,238$	$R = 0,402; p < 0,05$	$R = 0,373; p < 0,05$	$R = 0,338; p = 0,068$
Спортивні традиції	$R = 0,198; p = 0,295$	$R = 0,495; p < 0,01$	$R = 0,390; p < 0,05$	$R = 0,413; p < 0,05$
Хобі та корисні навички	$R = 0,396; p < 0,05$	$R = 0,533; p < 0,01$	$R = 0,336; p = 0,069$	$R = 0,595; p < 0,001$
Гостинність	$R = 0,248; p = 0,186$	$R = 0,309; p = 0,097$	$R = 0,265; p = 0,158$	$R = 0,197; p = 0,298$
Загальне значення	$R = 0,423; p < 0,05$	$R = 0,649; p < 0,001$	$R = 0,517; p < 0,01$	$R = 0,504; p < 0,01$
Згуртованість FASEC-3	$R = 0,422; p < 0,05$	$R = 0,571; p < 0,001$	$R = 0,483; p = 0,01$	$R = 0,294; p = 0,115$

З табл. 3 видно, що Загальний показник за Анкетою сімейних цінностей позитивно корелює з усіма використаними в дослідженні шкалами готовності до шлюбу на статистично-достовірному рівні. Це означає, що кількість поширених в сім'ї традицій прямо-пропорційно пов'язана з готовністю молодих жінок до шлюбу. Високий рівень згуртованості також статистично-достовірно корелював з готовністю до шлюбу у молодих жінок, окрім Матеріально-фінансового та господарського компоненту.

Також, можна розглянути вплив окремих груп традицій на готовність до шлюбу. З табл. 3 видно, що традиції подорожей достовірно корелювали з усіма використаними компонентами, що можна пояснити їх позитивним впливом на розвиток толерантності, здатності до розуміння іншої людини, здатності вести господарство та контролювати фінансові витрати, якостей необхідних для соціальної взаємодії. Розважальні традиції корелювали лише з інтелектуально-світоглядною привабливістю як компонента готовності до шлюбу. Це можна пояснити тим, що такі форми сімейного відпочинку як відвідування кафе, розважальних заходів, спільні домашні ігри, пікніки – ймовірно можуть сприяти формуванню здатності до соціальної взаємодії, толерантності, розширення кругозору.

Пізнавальні традиції виявили достовірні кореляції з більшістю використаних шкал для оцінки готовності до шлюбу. До цієї групи ввійшли традиції які пов'язані зі знанням історії України та своєї родини, збереженням історичної пам'яті, пізнанням нового через читання. Безумовно, означені традиції сприяють формуванню ерудованої багатогранної особистості.

Морально-релігійні та трудові традиції виявили достовірний зв'язок з такими складовими готовності до шлюбу як інтелектуально-світоглядна та морально-психологічна привабливість. Ми пов'язуємо це з тим, що моральні та трудові традиції в сім'ї формують не лише важливі для соціальної взаємодії якості, а і - соціально важливі риси такі як: альтруїзм, відповідальність, моральність, надійність, терпіння тощо. Схожі кореляції знаходимо для групи традицій пов'язаних зі спортом, які також корелюють з матеріально-фінансовим та господарським компонентом.

Група традицій пов'язаних з хобі та корисних навичок включала у себе: привчання дітей корисним навичкам, догляду за травинами, приготування їжі, підтримка хобі. Ця група традицій виявила кореляції з готовністю до шлюбу за тестом І.В. Юнда, інтелектуально-світоглядною та матеріально-фінансовою і господарською привабливістю. Традиції пов'язані з відвідуванням гостей не виявили достовірних кореляцій.

Висновки.

В дослідженні запропонований діагностичний інструментарій для дослідження сімейних традицій в батьківській сім'ї, здійснені спроби по доведенню його валідності та надійності. За допомогою запропонованого інструментарію ще раз підтверджено представлені в літературі висновки про

зв'язок традицій в сім'ї та її згуртованості. Отримані кореляції та їх інтерпретації показують, що традиції, які характерні для сім'ї, сприяють формуванню у дітей особистісних якостей, які важливі в тому числі і для успішного сімейного життя. Крім того, ми вважаємо, що згуртована, благополучна батьківська сім'я зі сталими сімейними традиціями – може формувати у дівчат сімейні установки та ціннісні орієнтації. Встановлено, що кількісна присутність традицій в батьківській сім'ї прямо-пропорційно пов'язана з готовністю молодих жінок до шлюбу. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості практичного застосування в профілактичній та консультаційній роботі отриманих закономірностей про те, що формування сімейних традицій може сприяти як – згуртованості (потенційній сталості) сім'ї, так і – розвитку готовності до шлюбу у підростаючих дівчат. Перспективним є подальша робота над запропонованим психодіагностичним інструментом для дослідження сімейних традицій: перевірка його валідності та надійності на більш об'ємних вибірках, вивчення ретестової надійності та створення нормативних значень. Також, перспективним є вивчення зв'язку сімейних традицій з гармонійним функціонуванням родин. Оскільки, гармонійність пов'язана не лише із сімейною згуртованістю а і готовністю членів сім'ї обмінюватись сімейними ролями, пластичністю, яка сприяє адаптації.

Література

1. Бабенко Н.Ф. Інтеграція родинних традицій, свят і обрядів у формі культурне життя сучасної сім'ї. *Український соціум*. 2005. №1(6). С.72-82. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2005.01.072>
2. Баглай О.Д., Плескач Б.В. Анкета сімейних традицій. Academia. URL: <https://www.academia.edu/129073074> (дата звернення 28.04.25).
3. Білевич Н.О. Психологічні та організаційно-правові засади успішної самореалізації у професійній діяльності жінок-поліцейських Національної поліції України. дис. ... доктора філософії (053 Психологія). Київ, 2021. 207 с.
4. Ворожейкіна О.М. Народні звичаї та обряди. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 223 с.
5. Гавриловська К.П., Баранчук О.І. Психосемантичні характеристики образу майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих. *Науковий вісник Херсонського державного університету, серія Психологічні науки*. 2016. Вип. 2, Т. 2. С. 31-35.
6. Гончар Л.В. Соціокультурна зумовленість формування сімейно-спрямованих очікувань учнівської молоді у періоди війни та повоєнного відновлення України. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 11(39). С. 529 – 537. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-529-537](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-529-537)
7. Грись А.М. Особливості ставлення до майбутнього сімейного життя в період дорослішання. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Т. 11. Вип. 21. С. 99-114.
8. Журавльова Н.Ю. Особливості вторинної травматизації у дружин ветеранів війни: орієнтири психологічної допомоги. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т.3. Вип. 14. С. 124-152.
9. Кляпець О.Я., Ларіна Т.О. Підготовка молоді до подружнього життя: Методичні рекомендації. Київ: Видавництво «Міленіум», 2009. 104 с.
10. Логвінова Д., Коломоець А. Психологічна готовність до шлюбу у юнацькому віці. *Vzdelávanie a spoločnosť: medzinárodný nekonferenčný zborník*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2016. С. 509-516

11. Магдисюк Л.І., Цесля Т.І. Фактори, що обумовлюють психологічну готовність молоді до шлюбно-сімейних відносин. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. № 52, с. 67-70.
12. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій: навчальний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с.
13. Потапчук Є.М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером: довідник сімейного психолога. Хмельницький: Видавництво «PolyLux design & print», 2020. 36 с.
14. Присяжнюк Н. Смертність утричі перевищила народжуваність у 2024 році – як змінювалися показники за 10 років. Liga.net – новинний портал. URL: <https://www.liga.net/ua/infographic-of-the-day/infografica/smertnist-utrychi-perevyshchyla-narodzhuvanist-u-2024-rotsi-iak-zminiuvatsia-pokaznyky-za-10-rokiv> (дата звернення 25.04.25).
15. Сіданіч І.Л., Белодед Я.П. Чинники, що обумовлюють готовність студентської молоді до сімейного життя. *Науковий вісник УМО. Серія Педагогіка*. 2019. Вип. 4. URL: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/pedagogika/4_2019/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B4_%D0%BF%D0%B5%D0%B4.pdf (дата звернення 28.04.25).
16. Слюсар Л. Українська сім'я в умовах війни. *Demography and Social Economy*. 2023. № 2 (52). С. 3 - 20. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.003>
17. Худий А.П. Демографічні процеси в Україні: аналіз, тенденції та виклики. *Modern Economics*. 2025. № 49. С. 269-275.
18. Циганчук Т.В., Дацюк Н.О. Особливості уявлення про сім'ю в ментальності українців. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 3-4 (48-49). С. 82-86.
19. Цимбалару. А. Сімейні традиції. Світ чекає сміливих: інтегрована освітня система. URL: <https://tinyurl.com/y3b9829p> (дата звернення 28.04.25).

References:

1. Babenko, N. F. (2005). Integration of folk traditions, holidays and ceremonies into the cultural life of contemporary family. *Ukrainian Society*, 2005(1), 72–82. <https://doi.org/10.15407/socium2005.01.072>
2. Baglai, O. D., & Pleskach, B. V. *Anketa simenykh tradytsii* [Questionnaire of family traditions]. Academia. Retrieved April 28, 2025, from <https://www.academia.edu/129073074>
3. Bilevych, N. O. (2021). *Psykholohichni ta orhanizatsiino-pravovi zasady uspishnoi samorealizatsii u profesiinii diialnosti zhinok-politseiskyykh Natsionalnoi politseii Ukrainy* [Psychological and organizational-legal principles of successful self-realization in the professional activities of female police officers of the National Police of Ukraine] [Doctoral dissertation, Kyiv].
4. Vorozheikina, O. M. (2010). *Narodni zvychai ta obriady* [Folk customs and rituals]. Vyd. hrupa «Osnova».
5. Havrylovska, K. P., & Baranchuk, O. I. (2016). Psykhosemantychni kharakterystyky obrazu maibutnoho shliubnoho partnera u svidomosti zakokhanykh [Psychosemantic characteristics of the image of a future marriage partner in the minds of lovers]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, seriia Psykholohichni nauky*, 2(2), 31-35.
6. Honchar, L.V. (2024). Sotsiokulturna zumovlenist formuvannia simeno-spriamovanykh ochikuvan uchnivskoi molodi u periody viiny ta povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Sociocultural conditioning of the formation of family-oriented expectations of student youth during the war and post-war recovery of Ukraine]. *Nauka i tekhnika sohodni*, 11(39), 529-537. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-529-537](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-529-537)
7. Hrys, A. M. (2020). Osoblyvosti stavlennia do maibutnoho simeynoho zhyttia v period dorosliannia [Features of attitude towards future family life during adolescence]. *Aktualni problemy psykholohii*, 11(21), 99-114.

8. Zhuravlova, N. Yu. (2018). Osoblyvosti vtorynnoi travmatyzatsii u druzhyn veteraniv viiny: oriientyry psykholohichnoi dopomohy [Features of secondary traumatization in wives of war veterans: guidelines for psychological assistance]. *Aktualni problemy psykholohii*, 3(14), 124-152.
9. Klyapets, O. Ya., & Larina, T. O. (2009). *Pidhotovka molodi do podruznooho zhyttia: Metodychni rekomendatsii* [Preparation of youth for married life: Methodical recommendations]. Vydavnytstvo «Milenium».
10. Lohvinova, D., & Kolomoiets, A. (2016). Psykholohichna hotovnist do shliubu v iunatskomu vitsi [Psychological readiness for marriage in adolescence]. In *Vzdelávanie a spoločnosť: medzinárodný nekonferenčný zborník* (pp. 509-516). Prešovská univerzita v Prešove.
11. Mahdysiuk, L. I., & Tseslia, T. I. (2020). Faktory, shcho obumovliuiut psykholohichnu hotovnist molodi do shliubno-simeinykh vidnosyn [Factors determining psychological readiness of youth for marriage and family relations]. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 52, 67-70.
12. Ponomarenko, T. (2024). *Sotsiologhiia. Kurs lektsii: navchalnyi posibnyk* [Sociology. Course of lectures: textbook]. FOP Tsoma S.P.
13. Potapchuk, Ye. M. (2020). *Psykholohichna diahnostyka shliubnoho potentsialu ta mizhosobystisnoi sumisnosti z partnerom: dovidnyk simeinoho psykholoha* [Psychological diagnosis of marital potential and interpersonal compatibility with a partner: family psychologist's guide]. Vydavnytstvo «PolyLux design & print».
14. Prysaizhniuk, N. (2024, April 25). Smertnist utrychi perevyshchyla narodzhuvanist u 2024 rotsi -- yak zminiuvalsia pokaznyky za 10 rokiv [Mortality exceeded birth rate three times in 2024 - how indicators have changed over 10 years]. *Liga.net*. <https://www.liga.net/ua/infographic-of-the-day/infografica/smertnist-utrychi-perevyshchyla-narodzhuvanist-u-2024-rotsi-iaak-zminiuvalsia-pokaznyky-za-10-rokiv>
15. Sidanich, I. L., & Beloded, Ya. P. (2019). Chynnyky, shcho obumovliuiut hotovnist studentskoi molodi do simeinoho zhyttia [Factors determining the readiness of student youth for family life]. *Naukovyi visnyk UMO. Serii Pedagogika*, 4. http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/pedagogika/4_2019/%D0%91e%D0%BB%D0%BE%D0%B4e%D0%B4_%D0%BF%D0%B5%D0%B4.pdf
16. Sliusar, L. (2023). Ukrainska sim'ia v umovakh viiny [Ukrainian family in wartime]. *Demography and Social Economy*, 2(52), 3-20. <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.003>
17. Khudyi, A. P. (2025). Demografichni protsesy v Ukraini: analiz, tendentsii ta vyklyky [Demographic processes in Ukraine: analysis, trends and challenges]. *Modern Economics*, 49, 269-275. [https://doi.org/10.31521/modecon.V49\(2025\)-34](https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-34)
18. Tsyhanchuk, T. V., & Datsiuk, N. O. (2015). Osoblyvosti uiavlennia pro sim'iu v mentalnosti ukrainsiv [Features of the idea of family in the mentality of Ukrainians]. *Pedahohichni protsesy: teoriia i praktyka*, 3-4(48-49), 82-86.
19. Tsimbalaru, A. *Simeini tradytsii* [Family traditions]. Svit chekaie smilyvykh: intehrovana osvitalia systema. Retrieved April 28, 2025, from <https://tinyurl.com/y3b9829p>